

Türkiye Eğitim Dergisi

(2020) Cilt 5, Sayı 2, s. 302-319

Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimsel Beklentileri*

Şahin ORUÇ¹

Sibel ÇAĞIR²

Hüseyin ATEŞ³

Özet

Üstün yetenekli bireylerden en üst seviyede potansiyelin elde edilebilmesi ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için aldıkları eğitim önem arz etmektedir. Üstün yetenekli çocukların eğitimi Türkiye’de istenen düzeye henüz ulaşmamıştır. Üstün yetenekli bireyler farklı eğitim ihtiyacı olan öğrenciler olması sebebiyle eğitim ortamlarında özelliklerine yönelik alanlara ihtiyaç söz konusudur. Bu araştırmada, üstün yetenekli bireylerin mevcut eğitim sistemi hakkındaki görüşleri ve eğitim sisteminin nasıl olması gerektiğine yönelik önerilerinin ne olduğu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda amaçlı örneklem yöntemiyle 4., 5. ve 7. sınıf üstün yetenekli öğrencilerden oluşan 35 katılımcı ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 2 sorudan oluşan görüşme formu aracılığı ile veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz metoduyla incelenerek yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların kendileriyle alakalı mevcut eğitim sisteminde olanaklarının yetersiz olduğu, eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin sağlanamadığı, eğitim programının uygulandığı sınıf seviyesinde kendilerinin daha önde oldukları düşüncesinde olduklarına ulaşılmıştır. Katılımcılar, eğitim sistemin iyileştirilmesi gerektiği, öğretmenlerin üstün yetenekli bireyleri göz önünde bulundurarak eğitim sürecini gerçekleştirmeleri, üstün yetenekli bireylerin ve diğer akranların ayrı sınıflarda olacak şekilde düzenlenmelerin olması gerektiği, BİLSEM, Destek Eğitim Odaları ve Bilim Merkezleri gibi kurumların artırılması ve bu kurumların ulaşımın gerçekleştirilebileceği yakın konumlarda olması gerektiği şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmaya göre üstün yetenekli bireylere yönelik eğitim ortamlarının artırılması, sınıf düzeyinin yaş grubuna göre değil bilişsel seviyesine göre tanımlanması gerektiği, öğrenci görüşlerinden olan öğretmenlerin üstün yetenekli bireylere eğitim verebilecek şekilde eğitim almalarına yönelik çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir. Bu araştırmanın Türkiye ve gelecek için önemli bireyler olan üstün yeteneklilerin eğitimlerine yönelik yapılacak uygulamalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Üstün yetenekli bireyler

Eğitim sistemi

Eğitim süreci

Eğitim ortamı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 20.03.2020

Kabul Tarihi: XX.XX.2020

Elektronik Yayın Tarihi:

XX.XX.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, sahinoruc44@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8666-3654

² YL Öğrencisi, Yıldız Teknik, Üniversitesi, atesteacher@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4819-1507

³ YL Mezunu, Yıldız Teknik Üniversitesi, cagirsibel@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8312-1152

Educational Expectations of Gifted Children

Şahin ORUÇ¹

Sibel ÇAĞIR²

Hüseyin ATEŞ³

Abstract

The education they receive is of great importance in order to obtain the highest level of potential from talented individuals and to realize themselves. The education of gifted children in Turkey have also not yet reached the desired level. As gifted individuals are students with different educational needs, there is a need for areas for their characteristics in educational environments. In this study, it is aimed to determine the opinions of gifted individuals about the current education system and their suggestions about how the education system should be. For this purpose, the study was carried out with 35 participants consisting of 4th, 5th and 7th grade gifted students. In the research, data were obtained through an interview form consisting of 2 questions. The obtained data were analyzed and interpreted with descriptive analysis method. As a result of the research, it was found that the participants thought that they had insufficient opportunities in the current education system related to them, that the principle of equal opportunity in education could not be provided and that they were ahead of them at the classroom level where the training program was applied. Participants need to improve the education system, teachers should carry out the education process by considering the gifted individuals, gifted individuals and other peers should be organized in separate classes, institutions such as BİLSEM, Support Training Rooms and Science Centers and the transportation of these institutions in close locations they should be in the form of recommendations. According to the research, it is recommended that educational environments for gifted individuals should be increased, class level of gifted individuals should be identified according to cognitive level and not for age group, and it is recommended to carry out studies aimed at educating gifted individuals to educate gifted individuals. This research is important for individuals and Turkey are expected to contribute to future application will be made for the education of gifted individuals.

Keywords

Gifted individuals
Education system
Education process
Educational environment

About Article

SendingDate: 20.03.2020
AcceptanceDate: XX.XX.2020
Electronic IssueDate: XX.XX.2020

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, sahinoruc44@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8666-3654

² YL Öğrencisi, Yıldız Teknik, Üniversitesi, atesteacher@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4819-1507

³ YL Mezunu, Yıldız Teknik Üniversitesi, cagirsibel@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8312-1152

GİRİŞ

Türk eğitim sisteminin en önemli problem durumlarından biride üstün yeteneklilerin eğitim meselesidir. Geçmişten günümüze değin dünya siyasetinde söz sahibi olan ülkelerin üstün yeteneklilerin eğitimine önem verdiği bilinmektedir. Osmanlı devletinin dünya siyasetine yön verdiği dönemde geliştirdiği Enderun eğitim sistemi üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda en önemli uygulamalar arasındadır (Kömür ve diğ., 2010).

Üstün yeteneklilerin eğitiminde yakın tarih incelendiğinde en önemli gelişmelerden biri Sovyetler Birliği'nin 1957' de uzaya Sputnik adlı uzay gemisini fırlatmasıdır. Dünya devletleri Rusların bu başarısını üstün yeteneklilerin eğitilmesine bağlamıştır. Nitelikli insan gücünün ülkelerin kalkınmışlık seviyesine doğrudan etki etmesi üstün yeteneklilerin eğitimini ön plana çıkarmıştır (Enç, 1979).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin geleceğinin teminatı olan eğitim kurumunun çağın gerektirdiği politikalarla yürütülmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple eğitimde fırsat eşitliği anayasada güvence altına alınmıştır. Genel itibariyle özel eğitime gereksinim duyan bireylerin doğuştan getirdiği birtakım özellikler eğitimde fırsat eşitliği kavramının bulunmadığını göstermektedir (Sartori, 1996: 365).

Üstün yetenekli öğrenciler, eğitim ihtiyaçları ve gereksinimleri açısından akranlarından farklılık göstermektedir. Bu açıdan kendi potansiyellerini destekleyecek eğitim programlarına ihtiyaç duymaktadırlar (Feldhusen, 1997; Renzulli, 1999; Clark, 2002; Horn, 2002). Geleneksel eğitimin hedefi herkese aynı eğitim fırsatını sağlamak ve programın kazanımlarını kazandırmaktır. Üstün yetenekli öğrencilerin ise eğitiminde öğrencilerin beklentileri ve gelişimlerini destekleyecek tedbirler almak esastır. Üstün yeteneklilerin bireysel gelişimleri farklılaştırılmış eğitim programlarıyla desteklenerek gelişimlerine katkı sağlanması gerekmektedir (Tomlinson ve Alan, 2000:128). Columbus grubu yapmış olduğu çalışmalar neticesinde üstün yeteneklilerin tanımında bilişsel ve duyuşsal özelliklerin etkileşimine dikkat çekmiştir. Onlara göre üstün yetenekliliğin tanımı üst düzey bilişsel yeteneklerin ve yoğun duyguların birleşerek yaşanan normalin üstündeki gelişimdir (Columbus Group, 1991).

Üstün yetenekliliğin ifade edilmesinde birçok tanım yapılsa da genel anlamda kabul görmüş bir tanım bulunmaktadır (Hany, 1993; Gagne, 1995; Freeman, 1998; Robinson, 2005). Toplumlararasıda değişen kültür mekanizmaları üstün yeteneklilik kavramına da kültürler arasında farklı anlamlar katmıştır. Örneğin batı toplumları analitik yeteneklere önem verirken, doğu toplumları erdem gibi değerlere daha çok önem vermektedir. Bununla birlikte ABD Eğitim Bakanlığı genel bir tanım oluşturmak adına çalışmalar yürütmektedir (Passow ve Rudnitski, 1993:26). Maker ve Nielson (1996:26), yapmış oldukları çalışmalarda üstün yeteneklilerin dört temel özelliğe sahip olduklarını belirtmiştir. Bunlar; Öğrenme, hafıza, problem çözme ve muhakeme yeteneğidir.

Üstün zekalı ve yetenekli çocuklar için hazırlanacak eğitim programında yaratıcılık boyutunun önemli bir yeri bulunmaktadır. Yaratıcılık mantıksal ve matematiksel düşünme noktasında oldukça önemli bir göreve sahiptir. Ayrıca matematiksel araştırma bağlamında yeni fikirlerin eskileriyle formüle edilmesi konusunda gerekli bir faktördür (Ervynck, 2002). Yaratıcılık sosyal bir bağlamda yeni ve kullanışlı olarak kabul edilen bir ürünün ortaya konulması sürecidir (Plucker, Barab, 2005). Üstün yetenekli veya normal zeka gelişimine sahip her bireyin belirli bir kapasitesi bulunmaktadır. Ancak bu mevcut kapasiteyi doğru ve

etkin kullanabilmek başka bir süreçtir. Bu açıdan üstün yetenekli olarak belirlenen kişilerin ancak yarısı bu kapasitelerini kullanarak yüksek başarı durumları gösterebilmektedir (Clemons, 2008). Yapılan çalışmalar üstün yeteneklilerin %18-40'ın okuldan ayrılma, akademik başarısızlık, istenen seviyeye ulaşamama gibi durumların yaşadığını göstermektedir (Seeley, 2004).

Üstün yetenekli öğrencilere sunulacak olan programların bireysel gelişimi artırmasına ek olarak toplumsal gelişime de katkı sağlayacağı unutulmamalıdır. Üstün yeteneklilerin eğitimi bireysel girişim ve politikalardan ziyade toplumsal bir zorunluluktur. [National Association for Gifted Children (NAGC), 2006].

Üstün yetenekli öğrenciler, kendi gelişimlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak ve içinde buldukları topluma katkıda bulunmak için normal okul programlarının da ötesinde zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış eğitim programlarına gereksinim duymaktadırlar (Ömeroğlu, 2004).

Üstün yeteneklilerin yetenek alanlarına göre tanımlanması sürecinde Amerika da hazırlanmış "Marland Raporu" önemli bir çalışmadır. Rapora göre üstün yetenekliler "Genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı/üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek, psiko-motor yetenek" alanlarından birinde veya birkaçında yüksek başarı ve performans gösterirler (McClellan, 1985).

Eğitimin en önemli işlevlerinden biride bireylerin öğrenme ve üretme kapasitelerini artıracak düzeyde destek programlar yürütmektir. Tüm bireylerin zekâ, yetenek düzeyleri eşit olmadığı için bu durum bireye göre özel uygulama ve programların yapılmasını zorunlu kılmıştır. Ancak eğitimdeki ortak amaç ve hedefler tüm bireylerin ortak bir programda eğitim almasını gerektirmektedir. Bu durum sonucunda ise bireysel yetenekler doğrultusunda açığa çıkan özel ihtiyaçlar karşılanamamaktadır (Çocuk vakfı, 2004).

Üstün yeteneklilerin sahip olduğu yetenekler ve özelliklerden dolayı her ortamda ön plana çıkacağı ve kendini geliştirebileceği şeklinde algı yaratan yanlış yaklaşım bu çocukların beceri ve potansiyellerini geliştirememelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla bu algı üstün yetenekli çocukların geliştirebileceği ürünlerden toplumun yoksun kalmasına neden olmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği hareketi üstün yetenekli çocukların yetenekleri doğrultusunda eğitim almalarını desteklemektedir (MEB, 1991).

Günümüz eğitim sisteminde üstün yetenekliler için alternatif uygulamalar geliştirilmiştir bunlar; okula erken başlama, sınıf atlatma, ders atlatma, türdeş sınıflar, program zenginleştirme, özel sınıflar, bireysel öğretim, özel okullar vb. uygulamalardır. Bu uygulama safhasındaki en önemli eksiklik üstün yeteneklilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinin göz ardı edilmesidir (Kulik & Kulik, 1992).

Üstün yetenekli bireylerin ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde gereksinimlerini karşılayabilmek için; yeteneklerini gün yüzüne çıkarabilecekleri, yaratıcılıklarını uygulayabilecekleri, katılım oranlarını artıracabilecekleri rahat bir sınıf ortamı oluşturmak zorunluluk haline gelmiştir (Dağlıoğlu, 2010:186). Bu açıdan üstün yetenekli öğrencilerin potansiyellerini geliştirebilmeleri için farklılaştırılmış bir eğitim programına ihtiyaç duydukları görülmektedir. Özel eğitimin bir alanı olan üstün yeteneklilerin eğitimi için hukuki, eğitimsel ve gelişimsel tedbir ve düzenlemeler alınması gerekmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitimi için oluşturulan programların artıları ve eksileri ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan tek bir programa bağlı kalınması yerine programların çerçevelerinin artıları ve eksilerinin göz önünde bulundurulduğu, programların artılarının alınacağı bir sistem kurulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Normal okullarda uygulanan programların üstün yeteneklilerin eğitimi için yetersiz kalacağı, üstün yeteneklilerin eğitiminde kullanılacak programın üst düzey düşünme becerilerine ağırlık veren çok yönlü bir program olması gerektiği bilim insanları tarafından kabul görmektedir. Günümüz özel yetenekliler eğitim programlarının hızlandırma, zenginleştirme ve gruplandırma yöntemleriyle oluşturulmaktadır (Dönmez, 2011:292). Bu gruplandırmalar;

Gardner yapmış olduğu çalışmalarda eğitim politikalarının ve programlarının üstün yetenekli öğrencilerin beklentilerini karşılar nitelikte olması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır. Ona göre üstün yeteneklilerin eğitimsel beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamayan programlar üstün yeteneklilerin eğitim kurumlarında çabuk sıkılmalarına ve okuldan soğumalarına yol açmaktadır (Temur, 2004). Bu açıdan üstün yetenekli öğrencilerin eğitimsel beklentileri ışığında süreçte gerçekleşen değerlendirmelerle birlikte sık sık plan hazırlama sürecine başvurulması gerekmektedir. Nitekim Gardner çoklu zeka kuramını geliştirerek farklı özellikleri bulunan öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamayı amaçlamıştır. (Balım ve Erdem 2006).

Hızlandırma

Üstün yetenekliler için oluşturulan eğitim programının çeşitli uyarlamalara gidilerek bitmesi gereken normal süreden daha önce bitmesidir. Bireyin okula erken başlaması durumu, sınıf atlatma, ek takviye kurslar aldırma, grup toplantılara katılması, seminerlere katılması, sınıf birleştirme gibi farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir.

Öğretmen, veli ve yöneticiler hızlandırma konusunda üstün yeteneklilerin devinimsel, duyuşsal ve sosyal yönden yeterli olgunluğa sahip olmadığını düşünmektedirler. Hızlandırma programı her ne kadar üstün yeteneklilerin akranlarıyla iletişim kurmaları konusunda yetersiz kalsa da üstün yetenekliler bu programa katılma konusunda çok isteklidirler (Ersoy ve Avcı, 2004: 203; MEB, 2007: 34).

Gruplama

Özdeş yeteneklere sahip öğrencilerin bir arada çalışabilmeleri adına sınıf içerisinde veya sınıf dışında çeşitli yöntemlerle gruplama yapılması durumudur. Kümeleme, kaynak oda eğitimi, özel sınıfta gruplama, özel yaz kursları gibi çeşitli yöntemler kullanılarak gruplama yapılabilmektedir. Belirli bir plan ve program çerçevesinde yapılan bu gruplamaların üstün yeteneklilerin potansiyel yeteneklerini geliştirdiği ve benlik algılarına pozitif katkı sağladığı bilinmektedir. Gruplama faaliyetleriyle birlikte zenginleştirme ve hızlandırma faaliyetlerinin yürütülmesi üstün yetenekli bireylerin eğitimi için daha faydalı olacağı düşünülmektedir (Baykoç Dönmez, 2011: 292; Ersoy ve Avcı, 2004: 203-204; MEB, 2007: 34).

Zenginleştirme

Zenginleştirme programın içeriği ve sürecine ilişkin amaçlara ulaşma yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Sürece ilişkin hedefler bilimsel düşünmeyi, eleştirel düşünmeyi, yaratıcı düşünmeyi ve analitik düşünmeyi içermektedir (Baykoç Dönmez, 2011, s. 292-293).

Zenginleştirme yönteminin temelini programda üstün yetenekli öğrencilerin özelliklerine uygun düzenlemeler oluşturmaktadır. Bu düzenlemenin oluşturulabilmesi için normal sınıf düzeyinde farklılaştırılmış öğrenme deneyimlerinin oluşturulması gerekmektedir. Zenginleştirme yöntemi yatay ve dikey olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır. Dikey zenginleştirmede konuyla ilgili derinlemesine çalışmalar yürütülürken, yatay zenginleştirmede etkinlik ve ders türünün artırılması durumu vardır. Zenginleştirme yönteminin uygulanabilmesi için öğretmenin konuyla alakalı yeterli bilgi birikime sahip olması gerekmektedir. Bu uygulamayla birlikte proje çalışmaları, sınıf dışı öğretim çalışmaları, konuşmacı konuklar çağırma ve üst seviyede materyallerle çalışma ve düşünme uygulamaları gerçekleştirilebilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2001).

Üstün Yetenekli Çocukların Sorunları

Üstün yetenekli öğrenciler normal gelişim gösteren yaşlarına göre farklı içsel deneyimler ortaya koyabilmektedir. Bu özellikler başa çıkılması gereken birçok sonuç doğurmaktadır. Yaşadıkları sorunların büyük bir kısmını kimlik karmaşası, kendini aşırı eleştirme, aşırı rekabetçilik, kaygı, düşük benlik algısı ve mükemmeliyetçiliktir. Bu açıdan üstün yetenekli çocuklar normal gelişim gösteren çocuklarla karşılaştırıldıklarında duygusal ve psikolojik problemlerle karşı karşıya kaldığı görülmektedir (Tohum ve Tortop, 2018: 92).

Üstün Yeteneklilerin Genel Beklentileri

- Özellikleri ve yeteneklerine uygun farklılaştırılmış bir eğitim programına ihtiyaç duyarlar.
- Zaman yönetimlerini kendileri düzenlemek isterler.
- Okuldaki dersleri daha hızlı ve çaba harcamadan öğrendikleri için uzun süreli bir çalışma planlayamazlar. Bu açıdan planlı bir çalışma programı oluşturulması konusunda rehberlik yardımına ihtiyaç duyarlar.
- Rutin tekrar eden faaliyetler yerine yenilikçi yeteneklerini geliştirebilecekleri faaliyetlere ihtiyaç duyarlar.
- Öğrenme hevesleri sebebiyle çevrelerinde çok fazla bilgi kaynağının olmasını isterler,
- Lider olmaktan hoşlanırlar ve yeteneklerini sadece kendileri yönetmek isterler.
- Yönlendirme ve direktif almaktan hoşlanmazlar.
- Kendileri ile benzer özellikler gösteren çocuklarla iletişim kurmaya özen gösterirler.
- Yeteneklerini geliştirebilecek bir eğitim programı ve çevre koşullarına ihtiyaç duyarlar.
- Sosyal ve fiziksel aktivitelerde bulunmaya ihtiyaç duyarlar.
- Gelişim düzeylerini her yönüyle tamamlamak isterler (Temur, 2004).

Bu bağlamda üstün yeteneklilerin beklenti ve ihtiyaçları onların yetenek gelişimi ve duygusal gelişimlerinde büyük önem taşımaktadır. Bu ihtiyaç ve beklentilerin karşılanma boyutunun toplumsal bir zorunluluk olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi

Toplumların gelişiminde üstün yeteneklilerin eğitimi önemli bir yere sahipken ne yazık ki ülkemizde Enderun mektebinin kapatılmasının ardından günümüze kadar olan süreçte bu alanın yeterince desteklenmediği görülmektedir. Günümüzde bu alandaki

ihtiyaçlara etki edebilecek bir model ve programın geliştirilememesi bu alandaki uygulanan eğitim politikalarının yetersizliğinin bir sonucu olmuştur.

Üstün yetenekli öğrencilerin mevcut eğitim sistemine yönelik düşüncelerinin tespit edilmesi ve eğitim sistemine yönelik önerilerinin alınmasının amaçlandığı bu araştırma amacı doğrultusunda alanda yapılan ilk araştırma özelliği taşımaktadır. Alanda ilk ve tek olması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca öğrencilerin eğitimsel beklentilerinin ne olduğu, eğitimde ne arzuladıkları, talep ve beklentilerinin neler olduğunun açığa çıkarıldığı bu araştırma üstün yetenekli öğrenciler için oluşturulacak eğitim programlarında başvurulabilecek önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu da araştırmanın önemini arttırmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Nitel bir araştırma olan bu çalışma Prof. Dr. Necmettin Erbakan Bilim ve Kültür Merkezinde 2018-2019 eğitim ve öğretim döneminde üstün yetenekli tanısı olan 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıf öğrencisi olan 43 öğrenci görüşü ile sınırlıdır.

YÖNTEM

Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimsel beklentilerinin neler olduğu ve mevcut eğitim sistemine yönelik görüşlerini tespit amaçlandığı araştırmada nitel araştırma metodu izlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın veri toplama araçları 2 sorudan oluşan ayrı yapılandırılmış görüşme formudur. Görüşme tekniği bireylerin duygu ve düşüncelerinin, tutum ve hislerinin neler olduğunu tespit etmeye çalışan ayrıca insan davranışlarını yönlendiren faktörlerin neler olduğunu tespit etmeye çalışan veri toplama araçlarından biridir. Araştırmamızda kullanılan görüşme çeşitlerinden biri olan yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinde, sorular araştırmacılar tarafından önceden hazırlanmaktadır. Görüşmenin sağlanacağı katılımcılara kısmi esneklik sağlayan sorular görüşme formunda yer almaktadır. Sağlanan bu esneklik sayesinde yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmeye katılan kişilerin de araştırma üzerinde etkisi ve kontrolü söz konusudur. Bu durumdan dolayı yarı yapılandırılmış görüşme tekniği nitel araştırma teknikleri içerisinde görülmektedir (Ekiz,2017: 62-63). Yirminci yüzyılın son çeyreğinde birçok sosyal bilim alanında görüşme yöntemi veri toplama yöntemleri arasında etkili bir yöntem olarak yerini almaktadır. Görüşme yöntemi nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama yöntemleri arasındadır. Bunun nedeni ise bireylerin verilerini, görüşlerini, deneyimlerini ve duygularını ortaya çıkarması bakımından oldukça güçlü olması ve iletişimin en yaygın biçimlerinden biri olan konuşmayı da temeline almasıdır (Yıldırım, Şimşek, 2018: 129-136).

Görüşme formunda yer alan sorular şu şekildedir:

1. Günümüz eğitim sistemi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
2. Sizce eğitim sistemi nasıl olmalıdır? şeklinde öğrencilerin görüşlerinin açıklayabileceği tarzda araştırmacılar tarafından amaca uygun olarak oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma amaçlı örneklem metoduyla belirlenmiştir. Araştırmaya gönüllülük esası ile 43 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar daha önceden kendilerine yapılan IQ testleri sonucu üstün yetenekli olduğu tespit edilen ve Bilim Merkezine devam etmekte olan üstün yetenekli tanısı olan sınıf seviyesi farklı bireylerden oluşmaktadır. Bu bağlamda çalışmaya 3 ve 4. sınıftan 12, 5. sınıftan 3, 7. sınıftan 23, 8. sınıftan 5 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların 16' sı kız öğrenci, 27' si erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubu Frekans Dağılım Tablosu

Sınıf	3. ve 4. Sınıf		5. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		Toplam
Cinsiyet	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek	
f	4	8	1	2	11	12	-	5	43
Toplam	12		3		23		5		

Verilerin Analizi

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada betimsel analiz metodundan faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler araştırmacılar tarafından kodlandırılmıştır. Kodlamalardaki temalar katılımcıların cevapları doğrultusunda şekillenmiştir. Her bir tema için frekans ve yüzdelik tablolar halinde verilmiştir. Araştırmanın görüşme formu iki sorudan oluştuğu için veriler iki soru için ayrı ayrı tablo oluşturularak toplam iki tabloda analiz edilmiştir. Tablolar yorumlanarak katılımcı görüşleri araştırmacılar tarafından tablolar doğrultusunda yorumlanmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın çalışma grubu ilkökul ve ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular, tabloda belirtilen çalışma grubunu oluşturan 43 üstün yetenekli tanısı konulan öğrenciden elde edilmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular araştırmacılar tarafından belirlenen kategorilerde frekans ve yüzdelikleri ile tablolar içerisinde verilmektedir.

Tablolar görüşme formunda yer alan 2 soru için ayrı ayrı oluşturulmuştur. Her sorunun temalarını katılımcı görüşleri oluşturmuştur.

Bu anlamda tablolar; *"Günümüz eğitim sistemi hakkındaki öğrenci görüşleriniz nelerdir? ve Sizce eğitim sistemi nasıl olmalıdır?"* görüşme sorularına yönelik elde edilen verilerin tablolarıdır. Bir katılımcı eğitimsel beklentilerine yönelik birden fazla görüş belirttiği için frekans bazlı yüzdelik dilim verilmiştir.

Tablo 2. Günümüz Eğitim Sistemi Hakkındaki Öğrenci Görüşleri

Kategoriler	Frekans / f	%
Ülkenin Eğitim Politikası	14	%33
Pahalılık	14	%33
Konu Tekrarı	13	%30
Materyal eksikliği	13	%30
Akran Dışlaması	13	%30

Sınıf Mevcudu	12	%28
Öğrenciler Arasındaki Seviye Farkı	12	%28
Tekdüze Ders ve Ölçme Araçları	10	%23
Sınav Sistemi	10	%23
Seçmeli Ders/Atölye Eksikliği	10	%23
Eğitim Sistemi	9	%21
Derslerin İlgi Alanı ve Yeteneklere Hitap Etmemesi	9	%21
Ders Kitaplarının Yetersizliği	8	%19
Öğretmen Eksikliği	8	%19
Eğlenme Ortamı Olmaması	8	%19
Pratik Yetersizliği	7	%16
Laboratuvar	7	%16
Okulların Cazip Gelmemesi	7	%16
Kurs İhtiyacı	6	%14
Yeşil Alan Eksikliği	5	%12
Öğrenciye Görelilik	5	%12
Değerler Eğitimi Eksikliği	4	%9
Spor İhtiyacı	4	%9
Teneffüsler	4	%9
Pekiştirici Yetersizliği	3	%7
İlgisiz Öğretmen	3	%7
Sınıf Yönetimi	3	%7
Yabancı Dil Eksikliği	3	%7
Memnun Olanlar	2	%5

Tablo 2' de yer alan verilere göre, öğrencilerin mevcut eğitim sistemi hakkındaki görüşleri 30 kategoride verilmiştir.

Bu kategoriler göre mevcut eğitim sistemine yönelik en çok %33 ile eğitim politikasına yönelik eleştirel ve yine %33 ile eğitimin pahalı olması ifade edilmiştir. Eğitim politikasındaki görüşleri genel anlamda bir değişikliğin olmaması dile getirilmiştir.

Katılımcıların %30' u sınıf ortamında gerek öğretmenler tarafından gerekse bir önceki eğitim döneminde de yer alan konuların tekrarının çok yapıldığını ve bu durumun sıkılmaya sebep olmasının yanı sıra zaman kaybı olduğunu ifade ettikleri görülmüştür.

Ayrıca katılımcıların %30' u materyal eksikliği, %28' i sınıf mevcudunun kalabalık olmasını, eğitim sistemindeki olumsuzluklar olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcı görüşlerinde sınıf mevcudunun kalabalık olmasının, mevcut eğitim ortamlarında her yıl yaşanan sorunlar arasında olduğu ve bu durumun aldıkları eğitime olumsuz yönde etkilerinin olduğunu belirttikleri görülmüştür.

Yine %30'luk bir oran ile öğrenciler sınıf ve okul ortamlarında akran dışlamasına maruz kaldıklarını belirtmiştir. Bu durumun eğitim ile olan ilişkisini ise sınıfta arkadaşlarından önde olmalarının akran iletişimine olumsuz etkide bulunduğu belirtmişlerdir. Hatta bu sebeple bazen arkadaşsız kalmamak ve dışlanmamak için geri çekildiklerini ifade etmektedirler.

Katılımcıların %28' i ise öğrenciler arasında seviye farkının çok olmasının günümüz eğitim sistemindeki sorunlardan olduğunu, sınıfların bilişsel seviyeye göre değil yaş grubuna göre belirlenmesinden memnun olmadıklarına ifadelerinde yer vermişlerdir. Katılımcılara göre sınıf ortamlarında akranlarının üstün yetenekli öğrenciler olmasını arzu

ettikleri görülmektedir. Sınıf arkadaşlarıyla aynı yaşta olmalarına rağmen öğrenme düzeyleri ve hazırbulunuşluklarının farklı olmasının kendileri açısından körelmelerine ve akranlarının öğrenmelerini beledikleri şekilde sıkıntılarının oldukları ifadelerde yer almaktadır.

Tabloya göre katılımcıların mevcut eğitim sitemine yönelik görüşlerinde sırasıyla; Tekdüze Ders ve Ölçme Araçları (%23) ve Sınav Sistemi (%23) kategorilerinde eğitimde yeniliğin olmayışı ve bireyin başarısını ölçme durumlarının sahip oldukları nitelikleri ölçecek nitelikte olmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca sınav sistemin yalnızca bilişsel beceriyi ölçtüğü ve bu nedenle başarının sadece bilişsel olması yönünde eğitim sistemine olumsuz eleştirilerde bulunmuşlardır.

Katılımcılar eğitim ortamlarında atölyelerinin eksikliğinden ve seçmeli derslerin hep aynı alanlarda olduğunu ifade etmişlerdir. İfadelerinde seçmeli derslerde çeşitlilik olmayışından, çağın gelişim ve ilerleme şartlarıyla aynı yönde seçmeli derslerde bir yeniliğinin ve ilerleyişin olmayışının eğitimin hem üstünler hem de normal zekâ seviyesine sahip öğrenciler açısından çağın beklentilerini karşılamada yetersiz olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Katılımcıların %21'i Derslerin İlgi Alanı ve Yeteneklere Hitap Etmediğini belirterek, kendi yetenek ve becerilerini açığa çıkarabileceği ders, atölye veya aktivitelerin olmadığı bir eğitim sistemi olduğunu dile getirmektedirler.

Eğitim ortamlarında materyal eksikliğini dile getiren katılımcıların benzer şekilde ders kitaplarının da yetersiz olduğunu ifade etmektedirler. Katılımcıların ifade ettikleri yetersizliklerden kasıtları ders kitaplarının içerik veya nitelikten ziyade sadece tek materyal olması, ders kitaplarına yardımcı kaynak kitaplarının olmayışını kastettikleri görüşlerinden anlaşılmaktadır.

Katılımcıların %19' u Öğretmen Eksikliğini dile getirmişlerdir. Bu doğrudan niceliksel bir eksiklik olmakla birlikte üstün yetenekli öğretmen olmayışı veya öğretmenlerinin üstün yetenekliler için ayrı bir eğitim uygulamayışını da dile getirdikleri ifadelerde görülmüştür.

Katılımcıların %19' u eğitim ortamlarında kendilerini eğlendiren ortamının olmayışını, %16'sı pratik yetersizliğini dile getirerek eğitim ortamlarının genellikle teoride kaldığını, %16'sı okullarda laboratuvar olmadığını belirterek özellikle deney gibi bilimsel çalışmalarda pratik imkanının neredeyse yok olduğunu dile ifade etmişlerdir.

Katılımcıların %16'sı okulların cazip gelmediğini belirterek eğlenme durumlarının olmayışını ve farklı değişikliklerin olamayışını neden olarak göstermişlerdir.

Katılımcıların %14'ü kurs ihtiyacı olduğunu, %12'si yeşil alan eksikliğini dile getirmiştir. Ayrıca katılımcılar bireysel bir eğitim ortamına veya özel eğitim ortamlarını olmadığını ifade etmişlerdir. Bu ifadeler öğrenciye görelilik (%12) teması ile verilmiştir. Katılımcılar ilgi alanları, yetenek ve becerilerine ve bilişsel seviyelerine göre bir eğitim sistemi olmadığına ifadelerinde yer vermişlerdir.

Değerler eğitimi eksikliği, spor ihtiyacı ve teneffüsler¹ kategorileri %19lu bir yüzde ile aynı frekansta tekrar etmiştir. Katılımcılar değerler eğitimini seçmeli ders olarak istediklerini, bu konuların önemli olduğu belirtmiş ve bazı değerleri örneklendirerek

¹ Teneffüs kategorisi 2019-2020 eğitim yılı için alınan teneffüs sürelerinin düzenlemelerinden öncesine yönelik bir kategoridir.

gerekliliğine işaret etmişlerdir. Okul ortamında spor ihtiyacı duyduklarını, sadece beden derslerinde spor aktivitelerinin varlığından bahsetmişlerdir. Teneffüs sürelerinin uzun olmasını ve teneffüslerin artırılması gerektiğine inanmaktadırlar. (Araştırma 2018-2019 öğretim yılında gerçekleştiğinden bu kategoride artırılması istenen teneffüs süreleri 2019-2020 eğitim yılında değişikliğe gidilen teneffüs ve ders sürelerini kapsamadığını belirtmekte fayda var.)

Katılımcı görüşlerinde en az tekrar eden kategoriler ise %7 ile aynı yüzdeliğe sahip pekiştirici yetersizliği, ilgisiz öğretmen, sınıf yönetimi, yabancı dil eksikliği kategorileridir.

Ayrıca %5 bir oranla sadece 2 öğrencinin eğitim siteminde herhangi bir eksik olmadığını ve eğitim sisteminde herhangi bir değişiklik olmaması gerektiğini ifade eden öğrenciler memnun olanlar kategorisini oluşturmuştur.

Genel olarak katılımcılar eğitim sisteminden, eğitim ortamından, uygulayıcılardan, materyallerden ve akranlarına yönelik sorunlarını dile getirdikleri görülmüştür. Mevcut eğitim sistemi hakkındaki görüşlerini dile getiren öğrenciler eğitimin kendilerine yönelik ayrı bir uygulamanın olmayışından kaynaklı olduğunu düşündüğü ve genel olarak da kimi eksikliklerin tam öğrenciler için söz konusu olduğunu düşündükleri söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Eğitim Sistemine Yönelik Önerileri

Kategoriler	Frekans / f	%
Öğrenciye Görelilik	32	%74
Destekleyici Materyal	32	%74
Bilişsel Seviyeye Göre Sınıflar	25	%58
Küçük Gruplu Sınıflar	18	%42
Yetenek Sınıfları	16	%37
Üstün Yetenekli Öğretmen	16	%37
Becerilere Yönelik Eğitim	13	%30
Özel Eğitim Sınıfları	12	%28
Çoklu Ortam	12	%28
Değerler Eğitimi	11	%26
Uygulamalı Eğitim	11	%26
Bilişsel-Sosyal Etkinlik	10	%23
Kütüphane	9	%21
Sınavsız Eğitim	9	%21
Atölyelerin Oluşturulması	9	%21
Eğlenceli Ders Ortamları	9	%21
Bilimsel Araştırma Alanları	7	%16
Nitelikli Okulların Arttırılması	7	%16
Spor Aktiviteleri	6	%14
Teneffüslerin Arttırılması	6	%14
Dil Eğitimi	6	%14
Üstün Yeteneklilere Yönelik Program	5	%12
Demokratik Eğitim Ortamları	5	%12
Sanatsal Faaliyetler	5	%12
Memnun Öğrenciler	3	%7
Hazırbulunuşluğa Göre Öğretim	3	%7
Ebeveynlerin Eğitim Ortamına Dahil Edilmesi	3	%7

Yeşil Alan	3	%7
Ücretsiz Eğitim	2	%5
Kıyafet Serbestliği	2	%5

Tablo 3' te yer alan verilere göre öğrencilerin eğitim sisteminin nasıl olmasına yönelik görüşleri veya önerileri 30 kategoride verilmiştir.

Katılımcılar %74'lük oranla en fazla destekleyici materyal ve öğrenci' ye göre bireyselleştirilmiş eğitim programı talep etmektedirler. Bunun nedeninin mevcut sistemin programının normal öğrencilere göre olması ve materyal konusunda üstün yeteneklilerin desteklenmediği düşünülmektedir.

Katılımcıların %58'i sınıfların bilişsel seviye farkına göre belirlenmesi gerektiğini sınıflar oluşturulurken yaş farkının baz alınmaması gerektiğini, bilişsel seviye durumunun esas olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %42'si sınıfların yeteneklere göre küçük gruplar halinde homojen sınıflar oluşturulması gerektiğini böylelikle özdeş küçük gruplu yetenek sınıflarının oluşacağı ve çalışmalarının ve gelişimlerinin rahat ve hızlı ilerleyeceği görüşlerinin paylaşmışlardır.

Katılımcıların %37'si ders öğretmenlerinin üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda farkındalık kazanmaları ve beklentilere cevap verecek nitelikte olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların yine %37'lik kısmı özdeş yeteneklere göre sınıflar oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %30'u programın revize edilerek beceri tabanlı uygulamalı eğitim verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %28'i sınıfların çoklu ortam sistemleriyle donatılarak teknolojik donanımı sağlam özel sınıf ortamlarının oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Katılımcıların %26'lık bölümü üstün yeteneklilerin eğitim programlarında değerler eğitimi ve uygulamalı eğitim bölümlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum ışığında gelişimlerinin çok boyutlu sağlanabilmesi adına programa değerler eğitimi literatürü ve uygulamalı eğitim atölye etkinliklerinin de dahil edilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Katılımcıların %23'ü programda bilişsel ve sosyal etkinliklerin yok denecek seviyede olduğunu, gelişimlerinin çok boyutluluk esasına uygun alması açısından bu tür etkinliklerin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %21'lik kısmı Kütüphanelerin nicelik ve nitelik olarak iyileştirilmesi gerektiğini, eğitim sisteminin gereksiz ve ölçme hataları bulunan sınav sisteminden kurtulması gerektiğini, beceri temelli atölyelerin oluşturulması gerektiğini ve derslerde eğlenceli bir ortam yaratılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %16'sı bilimsel araştırma alanlarına yönlendirilmesi gerektiğini ve nitelikli okulların ülke genelinde yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %14'ü okul spor aktivitelerinin yetersiz olduğunu belirli süre zarfında her gün yapılması gerektiğini, teneffüs sürelerinin kişisel ihtiyaçlar ve dinlenmek için yetersiz olduğunu, dil eğitimi için mevcut müfredat ve eğitim yöntemlerinin yetersiz olduğunu bu konuda alan öğretmenlerinin hizmet içi eğitimle donanımlarının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %12'lik bölümü üstün yeteneklilere özel program geliştirilmesi gerektiğini, okulda demokratik eğitim ortamları oluşturulması gerektiğini ve sanatsal faaliyetlere de yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Katılımcıların %7'lik kısmı okul bahçelerinin yeşil alanlarının artırılması gerektiğini, ebeveynlerin eğitim ortamına dahil edilmesi gerektiğini, öğretmenlerin ders planlarını oluştururken öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyelerini göz önünde bulundurmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Yine katılımcılardan %7'lik bir kısım mevcut programdan memnun olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %5'i temel eğitimden yüksek öğretime kadar tüm kademelerde ücretsiz eğitim olması gerektiğini ve eğitim ortamında öğrencilerin daha rahat hissetmeleri için kıyafet serbestliği olması gerektiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Üstün yeteneklilerin eğitim problemi Enderun mekteplerinin kapatılmasından günümüze değin devam etmektedir. Bu problemin çözüm sürecinde üstün yeteneklilerin beklenti ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması büyük önem taşımaktadır. Buna istinaden bu araştırmada üstün yeteneklilerin eğitimsel beklentilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma alanda araştırma yapacak araştırmacılara kaynak sağlaması ve alana katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin günümüz eğitim sistemi hakkındaki görüşleri ortak ifadeler şeklinde kategorileştirilmiştir. Bu ifadelerin büyükten küçüğe doğru frekans dizilimi şu şekildedir. Ülkenin eğitim politikası ve pahalılık %33, konu tekrarı ve materyal eksikliği %30, sınıf mevcudu ve öğrenciler arasındaki seviye farkı % 28, tekdüze ders ve ölçme araçları, sınav sistemi, seçmeli ders ve atölye eksikliği %23, eğitim sistemi, derslerin ilgi alanı ve yeteneklere hitap etmemesi %21, ders kitaplarının yetersizliği, öğretmen eksikliği, eğlenme ortamı olmaması %19, pratik yetersizliği, materyal eksikliği, laboratuvar, okulların cazip gelmemesi %16, akran dışlaması, kurs ihtiyacı %14, yeşil alan eksikliği, öğrenciye görelilik %12, değerler eğitimi eksikliği, spor ihtiyacı, teneffüsler %9, pekiştirme yetersizliği, ilgisiz öğretmen, sınıf yönetimi, yabancı dil eksikliği %7, memnun olanlar ise %5 oranındadır.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ülkede eğitimin pahalı olmasından, ders programının gereksiz tekrar etmesinden ve sınıf mevcudunun fazlalığından vb. konulardan yakındığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim sisteminin nasıl olması gerektiği sorusuna verdiği ifadeler ortak noktalar çerçevesinde kategorileştirilmiştir. Bu ifadelerin büyükten küçüğe doğru frekans dizilimi şu şekildedir. Öğrenciye görelilik ve destekleyici materyal %74, bilişsel seviyeye göre sınıflar %58, küçük gruplu sınıflar %42, yetenek sınıfları, üstün yetenekli öğretmen %37, becerilere yönelik eğitim %30, özel eğitim sınıfları ve çoklu ortam %28, değerler eğitimi, uygulamalı eğitim %26, bilişsel-sosyal etkinlik %23, kütüphane, sınavsız eğitim, atölyelerin oluşturulması, eğlenceli ders ortamları %21, bilimsel araştırma alanları, nitelikli okulların artırılması %16, spor aktiviteleri, teneffüslerin artırılması, dil eğitimi %14, üstün yeteneklilere yönelik program, demokratik eğitim ortamları, sanatsal faaliyetler %12, memnun öğrenciler, hazırbulunuşluğa göre öğretim, ebeveynlerin eğitim

ortamına dahil edilmesi, yeşil alan, %7, ücretsiz eğitim ve kıyafet serbestliği %5 cezasız eğitim ise %2 oranındadır.

Katılımcılar, eğitim sisteminde iyileştirmelere gidilmesini, sınıf ortamında öğretmenlerinin üstün yetenekli bireyleri de göz önüne alarak eğitim planları oluşturmaları, kendileri ve diğer akranların ayrı sınıflarda olacak şekilde düzenlenmelerin olması gerektiği, BİLSEM, Destek Eğitim Odaları ve Bilim Merkezleri gibi kurumların sayı olarak artırılmasına gidilmesi ve söz konusu kurumlara ulaşımında kolaylık sağlayacak yakın mesafe konumlarda olmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Araştırmanın sonucunda üstün yetenekli öğrenciler beklenti ve ihtiyaçlarına yönelik destekleyici materyal, programın gelişimlerine uygun olması, bilişsel seviyelerine göre ve yeteneklerine uygun ayrılmış küçük gruplu sınıflar ve vb. talepler belirtmişlerdir. Bu konuda üstün yeteneklilerin Türk eğitim sisteminin temel problemlerinden yakındığı ve gelişimlerini destekleyecek temel beklentiler talep ettiği görülmektedir.

Bu bağlamda üstün yetenekli çocukların beklentilerinin karşılanması ve etkin bir eğitim politikası oluşturulması üstün yeteneklilerin bireysel gelişimlerinin yanında toplumsal bir gelişim oluşturacağı ve ülkenin kalkınmasında büyük önem taşıyacağı düşünülmektedir. Dağlıoğlu (2010), üstün yeteneklilerin ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak onların beklentilerine göre bir eğitim politikası oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.

Ciğerci (2006), çalışmasında üstün yetenekli ergenlerde akranlarına oranla başkalarının kendilerine ilişkin olumlu fikirlere sahip olduğu, üstün yetenekli ergenlerin normal bireylere kıyasla somatizasyon, obsesif-kompulsif, depresyon ve paronaya belirtileri taşıma olasılığının daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Loeb ve Jay (1987), yapmış oldukları çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin benlik algılarının normal gelişim gösteren öğrencilere göre daha pozitif bir durum gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmanın araştırmada ulaşılan sonucu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Ablard (1997) ise üstün yeteneklilerde benlik kavramının cinsiyet unsurundan nasıl etkilendiğini ortaya koymuştur. Araştırmaya göre üstün yetenekli kızların erkeklere göre sosyal açıdan daha düşük düzeyde benlik kavramına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Luscombe ve Riley (2001), yaptıkları çalışma sonucunda üstün yetenekli erkeklerin benlik kavramı düzeylerinin, üstün yetenekli kızlardan daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Aile başta olmak üzere, bireyin içinde bulunduğu çevrenin etkilerinin, bireye yönelik dönütlerin, okul ve öğretmenin katkılarının bireyin benlik kavramı üzerinde etkili olduğu belirtilmektedir (Akbaba, 1988; Frisby ve Tucker, 1993; Hökelekli, 2009). Neihart (1999) da üstün yetenekli çocukların benlik kavramlarıyla ilgili genellemelerde bulunmanın zor olduğunu çünkü sayısız faktörün benlik kavramı üzerinde etkisi olabileceğini vurgulamıştır. Araştırmacılar üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramı üzerinde birçok etken olduğunu belirtmiştir, bu durum mevcut çalışmanın bulgularıyla yakın ilişki içerisinde.

Kim (2011), okullarda yaratıcılığın gelişmediğinden bahsetmektedir. Yaratıcılıkları yüksek olan üstün yetenekli çocukların okuldaki eğitim sistemi içerisinde bunu geliştirememelerinin üstün yeteneklilerin iyi oluşları üzerinde olumsuz etkiler meydana getireceği belirtilmektedir. Ayrıca Neihart (1999), üstün yetenekli öğrencilerdeki kaygının lisede önemli derecede arttığını belirtmektedir. Sınav odaklı eğitim sistemlerinde yaş

ilerledikçe artan sınav ve gelecek kaygısının, üstün yeteneklilerin potansiyellerini kullanmalarını engellediği ve iyi oluşlarında düşüşe neden olabileceği düşünülmektedir. Gardner (1991) da çocukların üstün yetenekli olarak etiketlenmesinin, ebeveynler üzerinde çocuklarının performansına ilişkin beklentilerin artmasına, bunun da çocuklardaki mükemmeliyetçi davranışların artmasına neden olabileceğini ileri sürmektedir. Bu durum üstün yeteneklilerin yaşları ilerledikçe iyi oluşlarının düşmesi üzerinde etkili olabilir. Neihart (1999), üstün yeteneklilerin benlik kavramlarının gelişim düzeyiyle birlikte değiştiğini ve yaş grubuna dayalı genellemeler yapmanın zor olduğunu belirtmiştir. Normal gelişim gösteren öğrencilerde bile dışsal beklentiler ve başarı algısıyla benlik kavramının düştüğü göz önünde bulundurulduğunda, kendilerinden üst düzey başarı ve sonuçlar beklenen üstün yeteneklilerin de benlik kavramlarının yaşla birlikte azalmasının çalışma sonucunda ortaya çıkmış olması beklenen bir durumdur. Plucker ve Stocking (2001), üstün yeteneklilerin sahip oldukları potansiyelden dolayı daha yoğun ve zorlu kurs ya da programlara devam ettiklerini, bu ortamlarda üstün yetenekli akranlarının da bulunması durumunun benlik kavramlarında düşüşe yol açtığını belirtmişlerdir. Üstün yetenekli öğrencilerin benlik algılarındaki etkenleri inceleyen çalışmalar araştırmannın temellerini oluşturmuştur.

Levent (2011) “*Üstün yeteneklilerin eğitime yönelik görüş ve politikaların incelenmesi*” adlı çalışmasında üstün yeteneklilere yönelik bireyselleştirilmiş eğitim planı, üst sınıftan seçmeli ders olanağı, esnek ders ve teneffüs saatleri oluşturma, üstün yeteneklilerin beklenti ve gelişimine katkı sağlayacak farklılaştırılmış program oluşturma, üniversite eğitim fakültelerinin müfredatlarına bu alanda farkındalık oluşturacak ders ilave edilmesi, ve materyal temini ve maddi olanakların oluşturulması için TUBİTAK ve MEB ‘ in ortak çalışma yürütmesi gerektiği sonuçlarına varmıştır.

Öneriler

• Araştırma sonucunda üstün yetenekli öğrencilerin kendi özelliklerine uygun eğitsel olanaklara sahip olmadığı ve bu durumun üstün yeteneklilerin gelişimlerini olumsuz etkilediği mevcut program ve müfredatın üstün yeteneklilerin beklenti ve ihtiyaçlarına uygun düzenlenebilir.

• Üstün yeteneklilerin beklenti ve ihtiyaçlarının daha sağlıklı belirlenebilmesi için MEB, YÖK ve TUBİTAK gibi alanda çalışma yapan kurumların yapacağı ortak çalışma ile bir tanılama ve ihtiyaç belirleme merkezine yönelik girişimler önerilmektedir.

• BİLSEM ‘e öğrenci seçme işlemi dışında eğitim sürecinde de öğretmenler öğrencilerin ilgi alanları ve yetenek sınıflarına yönelik tanılama programlarını devam ettirebilirler.

• Üniversiteler bünyesinde kurulan yaz dönemi üstün yetenekliler eğitim programının ülke genelinde yaygınlaştırılması için YÖK tarafından çalışmalar yapılabilir. Bu programla birlikte üstün yeteneklilerin bilimsel düşünme, beceri ve program ihtiyaçlarının karşılanabilir.

• Üstün yeteneklilerin eğitiminde görev alacak personellerin yetkinliklerinin ve alan yeterliliklerinin artırılması amacıyla gerekli yüksek lisans programlarının ülke genelinde yaygınlaştırılabilir.

• Araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin talepleri doğrultusunda okul dışı isteklerinin de karşılanabilmesi için aileler eğitim sürecine dahil edilebilir.

•Üstün yetenekli programlarının geliştiricisi olan üniversiteler ve uygulayıcısı konumunda olan BİLSEM öğretmenlerinin bir araya gelebileceği programın aksaklık ve geliştirilmesi konusunda istişare yapabilecekleri bilimsel organizasyonlar düzenlenip yaygınlaştırılabilir.

•Araştırmada elde edilen verilere göre üstün yetenekli bireylerin eğitim alabileceği ortamların artırılması, devam edecekleri sınıf düzeyinin bireylerin içinde olduğu yaş grubuna göre belirlemek yerine bilişsel seviyeleri göz önüne alınarak tanınması beklentilerini karşılayabilir.

•Öğretmenlerin eğitimlerinde üstün yetenekli çocuklara da uygun bir eğitim ortamı ve süreci oluşturabilecek yönde donatılmaları, günümüz ve gelecek için önemli bireyler olan üstün yetenekliler için katkı sağlaması muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- Ablard, K. (1997). Self-Perceptions and needs as A Function of Type of Academic ability and gender. *RoeperReview*, 20(2), 110-115.
- Balım, A. Erdem, M. (2006). Çoklu Zekâ Kuramı Tabanlı Fen Öğretiminde Asit Baz Konusu Etkinlik Örnekleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 170: 67-82.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). *Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri*. N. Baykoç Dönmez (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim Kitabı İçinde* (s.284-306). Ankara: Eğiten Kitap.
- Baykoç Dönmez, N. (2014). *Üstün; Akıl, Zekâ, Deha, Yetenek, Dâhiler-Savantlar Gelişimleri ve Eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Ciğerci, C. Z. (2006). Üstün yetenekli olan ve olmayan ergenlerde benlik saygısı, başkalarının algılaması ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler: Fen lisesi ve düz lise karşılaştırması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Clemons, T. L. (2008). Under Achieving Gifted Students: A Social Cognitive Model. *RoeperReview*, 30(1), 69-78.
- Çocuk vakfı (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespiti Komisyonu Ön Raporu. 1.Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları. <http://www.cocukvakfi.org.tr/icerik.aspx?id=78>
- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Öğretmen Yeterlikleri ve Özellikleri. *Millî Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 40 (186), 72-83.
- Ekiz, D. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Enç, M. (1979). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 83.

- Ersoy, Ö. ve Avcı, N. (2004). *Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekliler*. A. E. Bilgili ve M. R. Şirin (Ed.), 1. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi seçilmiş makaleler kitabı içinde (s. 195-210). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Ersoy, Ö., & Avcı, N. (2004). *Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekliler. Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (Hazırlayanlar: MR Şirin-A. Kulaksızoğlu-AE Bilgili), Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ervynck, G. (2002). *Mathematical Creativity*. In D. Tall (Ed.). *Advanced Mathematical Thinking* (pp. 42-54). New York: KluwerAcademicPublishers.
- Feldhusen, J.F. (1997) Educating Teachers for Work with Talented Youth. In N. Colangelo & G.A. Davis (Eds.) *Handbook of Gifted Education*, 547-555
- Frisby, C. L. ve Tucker, C. M. (1993). Black Children's Perception of Self: Implications for Educators. *TheEducational forum*, 57(2), 146-156.
- Gardner, D. (1991). Eating Disorders in The Gifted Adolescent. M. Bireley ve J. Genshaft (Ed.). *Understandingthegiftedadolescent: Educational, development, andmulticulturalissues* içinde (s. 50-64). New York: Teachers College Press.
- Hökelekli, H. (2009). *Psikolojiye Giriş* (2. Baskı). Bursa: Düşünce Kitap Kitabevi Yayınları.
- Kim, K. H. (2011). The creativity crisis: The decrease in creative thinking scores on the Torrance Tests of Creative Thinking. *CreativityResearchJournal*, 23(4), 285-295.
- KÖMÜR, E., Yılı, B. & Linki, E. (2010). Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kulik, J. A., & Kulik, C. L. (1979). College teaching. Research on teaching: Concepts, findings, and implications, 70-93.
- Levent, F. (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Görüş ve Politikaların İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Loeb, R. C. ve Jay, G. (1987). Self-concept in Gifted Children: Differential İmpact in Boys and Girls. *Gifted Child Quarterly*, 31(1), 9-14.
- Maker, C. & Nielson, A. (1996). Curriculum development and Teaching Strategies for Gifted Learners. Austin, TX: PRO-ED

- Mc Clellan, E. (1985). Defining Giftedness. ERIC, ED262519, <http://www.ericdigests.org/pre-923/defining.htm>
- NAGC. (2006). What is Gifted? <http://www.nagc.org/index.aspx?id=574>
- Neihart, M. (1999). The impact of Giftedness on Psychological Well-Being: What Does Theem Pirical Literature Say? *RoeperReview*, 22(1), 10-17.
- Ömeroğlu, E. (2004). *Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim İhtiyaçlarının Karşılanmasında Yaratıcı Dramanın Yeri*. Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Passow, A. H. (1988). Educating Gifted Persons Who are Caring and Concerned. *Roeper Review*, 11, 13-15.
- Plucker, J. A. & Barab, S. A. (2005). The Importance of Contexts in Theories of Giftedness: Learning to Embrace the Messy Joys of Subjectivity. In Robert J. Sternberg, & Janet E. Davidson (Ed.). *Conceptions of Giftednes* (pp. 201-217). United States of America: Cambridge University Press.
- Plucker, J. A. ve Stocking, V. B. (2001). Looking Outside and Inside: Self-Concept Development of Gifted Adolescents. *Exceptional Children*, 67(4), 535-548.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*. (Çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan), Ankara; Yetkin Yayınları.
- Seeley, K. (2004). Gifted and Talented Students at Risk, *Focus on Exceptional Children*, 37(4), 1-8.
- Temur, H. (2004). Çoklu Zekâ Kuramını Temel Alan Etkinliklerin Hayat Bilgisi Dersinde Öğrenci Erişimine ve Kalıcılığa Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tohum, M. ve Tortop, H. S. (2018). Üstün/Özel Yetenekli Çocuklarda Mutluluk. *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 4 (5), 90-99.
- Tomlinson, C. A. & A llan, S. D. (2000). Leadership for differentiated classroom: Responding to the needs of all learners. Alexandria, VA: ASCD.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (11. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık